

Hyvinvointipaikat lähiössä asuvien lasten kokemana

Kati Honkanen, Jaana Poikolainen, Liisa Karlsson ja
Sari Havu-Nuutinen

Tutkimuksessa selvitettiin millaiset paikat ovat merkityksellisiä 2–12-vuotiaiden lähiössä asuvien lasten hyvinvoinnille heidän oman kokemuksensa perusteella ja miksi. Teoreettisena viitekehystenä on subjektiivinen hyvinvointi ja paikkakokemukset. Tutkimusmenetelminä käytettiin valokuvahaastattelua ja piirustusryhmäkeskustelua. Tulosten mukaan hyvinvointipaikkojen merkitysten syntymisessä ratkaisevia tekijöitä havaittiin olevan sosiaalinen vuorovaikutus, mielekäs toiminta ja positiivinen tunnekokemus. Lapset ovat aktiivisia subjekteja määritellessään omaa liikkumistaan ja asuinalueitaan. Lapset käyttävät ja muuntavat paikkoja omiin tarkoituksiinsa; he tekevät paikoista omia. Jos hyvinvointia haastavaksi kuvatulla asuinalueella tarkastellaan vain sosioekonomisten indikaattoreiden valossa, yhteisölähtöinen hyvinvointi ja alueen voimavarat voivat jäädä piiloon.

Asiasanat: subjektiivinen hyvinvointi, paikka, paikkakokemus, asuinalue, lapsinäkökulmatutkimus

Johdanto

Yksilötasolla hyvinvointia tarkasteltaessa käytetään subjektiivisen hyvinvoinnin käsitettä (Koch, 2018). Lasten yksilölliset hyvinvointikokemukset liittyvät niin tunteisiin, kokemuksiin kuin elinoloihin. Tieto lasten hyvinvoinnista

muodostuu usein rekisteritietojen perusteella, ja tätä kautta lasten hyvinvoinnista, huonovointisuudesta sekä hyvinvoinnin riskitekijöistä tiedetään paljon. Esimerkiksi väestötiedoista, lastensuojelusta, toimeentulosta, etuuksista, tutkinnoista, kuolemansyistä ja rikoksista ylläpidetään omia rekistereitä. Rekisteritietoja yhdistelemällä on osoitettu, että useimmat suomalaiset lapset voivat hyvin, mutta osa lapsista kohtaa hyvinvointiaan koskevia haasteita, kuten lapsiperheköyhyyttä ja mielenterveysongelmia (Ristikari ym., 2018, s. 4, 14; UNICEF, 2020).

Lasten yksilöllisten erojen lisäksi eri väestöryhmien välillä on varsin selkeitä ja pysyviä hyvinvointieroja, jotka on tunnistettu liittyvän perheen sosiaaliseen asemaan, kuten vanhempien koulutukseen tai tuloihin (Kestilä ym., 2019, s. 133). Ongelmat ilmenevät eri asuinalueilla paikallisesti, alueellinen eriytyminen on voimistunut, ja huono-osaisuuden kasautuminen on jatkanut koko 2000-luvun ajan (esim. Vaattovaara & Kortteinen, 2012; Saikkonen ym. 2018, s. 138). Tarkastelemalla asukkaiden työttömyysastetta, pienituloisuutta ja matalaa koulutustaustaa, lähiöiden kehityksen voidaan todeta olleen epäsuotuisaa suhteessa muihin alueisiin Suomessa (Stjenberg, 2015). Monien lähiöiden maine on kuitenkin rakentunut stereotyyppien varaan. Lähiöistä käyty julkinen keskustelu on pääosin kielteistä ja häiriöihin keskittyvää. (Ilmonen, 2016, s. 101–102.) Kun mediassa keskitytään tiettyjen asuinalueiden sosiaalisiin ongelmiin, uhkaavat haastavina näyttäytyvien lähiöiden ja niiden asukkaiden omat kokemukset ja voimavarat jäädä piiloon.

Tavanomaisesti suuri osa lasten hyvinvointia koskevasta tutkitusta tiedosta muodostuu aikuisten näkökulmasta, eivätkä tutkimukset usein kohdistu lasten omiin näkemyksiin (Dunlop-Bennett ym., 2019; Gillett-Swan, 2017). Tässä tutkimuksessa lähiössä asuvat lapset on kohdattu oman elämänsä asiantuntijoina tunnustamalla, että lapsilla on pätevää tietoa omasta elinympäristöstään ja hyvinvoinnin kokemuksistaan (Fattore & Mason, 2017). Tässä tutkimuksessa keskitytään lasten omiin kokemuksiin ja subjektiiviseen hyvinvointiin perinteisen rekistereistä saatavan tiedon sijaan. Lähtöoletuksena on, että lasten kokemukset ja näkemykset voivat poiketa tai täydentää eri rekistereistä saatua tietoa.

Tässä tutkimuksessa lasten subjektiivista hyvinvointia tarkastellaan kokemuksena elinympäristöistä, erityisesti heidän omasta asuinalueestaan, sillä asuinaluekokemukset kytkeytyvät subjektiiviseen hyvinvointiin (Poikolainen & Honkanen, 2016). Tutkimuksella tavoitellaan lasten kokemustiedon tuottamista yhdyskuntasuunnittelun pohjaksi. Ymmärrys asumisen arjesta on asukasta käyttäjälähtöisen suunnittelun lähtökohta, sillä asukkaat ovat asumisen kokemuksellisen laadun parhaita asiantuntijoita (Kuoppa ym., 2020). Toisaalta

tämän tutkimuksen tavoitteena on myös löytää uusia näkökulmia lasten hyvinvoinnin kokemuksista heille tärkeissä paikoissa hyödyntäen laadullisia menetelmiä, jotka sopivat lasten kanssa tehtävään tutkimukseen.

Tutkimusaihetta tarkastellaan monitieteellisesti, paikan ja hyvinvoinnin käsitteitä yhdistäen. Yhden tieteenalan sijaan liikutaan useilla limittäisillä tieteellisten suuntausten kentillä ja aihetta tarkastellaan kasvatustieteen, ihmismaantieteen ja sosiologian tieteenaloilla. Tutkimusote on lapsinäkökulmainen eli lapset nähdään aktiivisina toimijoina, joilla on paitsi sanottavaa ja näkökulmia, myös oikeus ja edellytykset kertoa niistä (James & James 2008, s. 17). Tämän artikkelin tutkimuskysymyksenä ovat: millaiset paikat ovat merkityksellisiä 2–12-vuotiaiden lasten hyvinvoinnille heidän oman kokemuksensa perusteella ja miksi koetut paikat ovat merkityksellisiä?

Lasten subjektiivinen hyvinvointi muodostuu toiminnan ja paikan välisessä suhteessa

Lapsen hyvinvoinnin määrittelyä ohjaavat sosiaaliset ja kulttuuriset taustatekijät. Esimerkiksi Wellingtonissa, Uudessa-Seelannissa asuvat 8-vuotiaat samoalaiset lapset näkivät hyvinvoinnin kokonaisvaltaisena käsitteenä, joulukona erilaisia asioita, jotka sisälsivät hyvinvoinnin fyysisiä, sosioemotionaalaisia, psykologisia, henkisiä ja kulttuurisia ulottuvuuksia. (Dunlop-Bennett ym., 2019.) Lasten hyvinvoinnilla on todettu olevan useita ulottuvuuksia ja yhteyksiä muihin ilmiöihin kuten koettuun terveyteen, riskikäyttäytymiseen ja identiteettiin (Ng & Vella-Brodrick, 2019). Esimerkiksi 8–14-vuotiaiden saksalaisten lasten kanssa tuotetusta laadullisesta aineistosta havaittiin, että lapsen mahdollisuus osallistua sosiaaliseen elämään sekä lapsen osallisuuteen kuuluvan itsemääräämisoikeuden huomioiminen ovat keskeisiä lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä (Hunner-Kreisel & März, 2019). Lasten onnellisuuden on todistettu ennustavan onnellisuutta ja elämään tyytyväisyyttä aikuisiällä (Coffey ym., 2015).

Lapsen subjektiivinen hyvinvointi syntyy dynaamisessa lapsen, kontekstin ja toiminnan välisessä suhteessa, mikä voi muuttaa niin lasta, kontekstia ja toimintaa tai niiden suhdetta toisiinsa. Lasten subjektiivista hyvinvointia edistävä toiminta tarjoaa sopivan haasteen ja edistää lapsen pystyvyyttä. Toiminta voi tapahtua niin yksin, pareina kuin ryhmissä. (Brockevelt ym., 2019.) Hyvinvointi on myös sosiaalisesti rakennettua ja jaettua (Fattore & Mason, 2017). Subjektiivista hyvinvointia voidaan tutkia monesta näkökulmasta ja useimmiten tutkimukset kohdistuvat sosiodemografisiin tekijöihin, mutta viime aikoina on keskitytty enemmän yksilöllisiin tekijöihin, kuten persoonallisuuseroihin (Goswami, 2014).

OECD:n (2019) lasten hyvinvoinnin tietoportaalien mukaan maiden välisessä vertailussa suomalaiset lapset ovat reilusti keskiarvon yläpuolella esimerkiksi materiaalisessa hyvinvoinnissa sekä kognitiivisissa ja koulutuksellisisissa tuloksissa. Sen sijaan sosiaalisilla ja emotionaalisilla indikaattoreilla tarkasteltuna suomalaiset lapset sijoittuvat maiden välisessä vertailussa keskiarvolle. Laadullinen tutkimus tuo tietoportaalien tarjoamaan vertailutietoon täydennystä tai uusia näkökulmia. Esimerkiksi lapset, jotka asuvat matalatuloisessa tai työttömyyttä kohdanneessa perheessä, eivät välttämättä koe hyvinvoinnin puutetta, vaikka vanhemmat kokevat oman hyvinvointinsa epävakaaksi (Poikolainen, 2014). Singaporessa asuvien pienituloisten perheiden lasten subjektiivista hyvinvointia tutkittaessa taas huomattiin, että lapset pystyivät itse edistämään hyvinvointiaan kehittämällä strategioita onnellisuuden mahdollisuuksien lisäämiseksi tai vaikuttaakseen taloudellisista rajoitteista johtuviin tilanteisiin (Hong & Goh, 2019).

Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimus on kasvava tutkimusalue (Goswami ym., 2016) ja kiinnostus lasten käsityksiin heidän elämänsä koskevissa asioissa on viime vuosina lisääntynyt. Lasten näkemyksiä on tutkittu esimerkiksi yhteisöistä (esim. Bessell, 2019), leikkiympäristöistä (esim. Hayball ym., 2018), kaupunginosista (esim. Rogers, 2012), esikouluista (esim. Koch, 2018; Colwell ym., 2016) sekä lasten suhtautumisesta elämään, kuolemaan ja hyvinvointiin (Gillett-Swan, 2017). Lasten näkökulmasta vahvat, tukea antavat ja positiiviset ihmissuhteet eri-ikäisten ihmisten välillä johtavat siihen, että lapset tuntevat olonsa paremmaksi ja turvallisemmaksi yhteisöissään (Bessell, 2019). Lasten sosiaalisten suhteiden, erityisesti toverisuhteiden, on todettu olevan kriittinen tekijä lasten hyvinvoinnille, samoin kuin asuinympäristön tarjoamat mahdollisuudet fyysisesti aktiiviseen liikkumiseen ja leikkimiseen (Rogers, 2012).

Lasten paikkakokemukset ja suhteet paikkoihin

Suhteet paikkoihin eli paikkasuhteet ovat olennainen osa yksilöiden elämää (Manzo, 2005). Paikan kokeminen kiinnittyy sosiaaliseen todellisuuteen ja elettyyn elämään, joka rakentuu uudelleen uusissa paikkakokemuksissa tuottaen tunnekokemuksia (Ylitapio-Mäntylä, 2014 s. 191). Paikan käsitteen määrittely ei ole yksiselitteinen, sillä yhtäältä paikka voidaan nähdä tunnistettavana, fyysisesti rakennettuna tai luonnollisena paikkana, jolla on selkeät rajat (Duhn, 2012; Dunne ym., 2018). Toisaalta paikka voidaan määritellä dynaamisena ja jatkuvasti uudelleen rakentuvana tiettyyn paikkaan kietoutuvien sosiaalisten prosessien kautta (Massey, 1994, s. 4).

Lasten paikkasuhteen on todettu olevan lähtökohtaisesti kehollinen ja kokemuksellinen. Paikkatunne (sense of place) kehittyi jo varhaisessa iässä

lapsen kehollisessa tunnekokemuksen kietoutumassa paikan kanssa (Bartos, 2013). Lapsi voi havaita ympäristön tarjoavan potentiaalista toimintaa, mutta tämä havainto voi syntyä vasta kun yksilön ominaisuudet kuten fyysiset kyvyt, sosiaaliset tarpeet ja henkilökohtaiset pyrkimykset sopivat yhteen ympäristön kanssa (Kyttä, 2004). Lasten ympäristöstään havaitsemat toimintamahdollisuudet eli tarjoumat voivat olla toiminnallisia, sosiaalisia tai emotionaalisia (Gibson, 1979, s. 127; Kyttä ym., 2009). Tarjoumien virittäminä lapset poimivat ympäristöstään paikkakokemuksen ainekset aisti- ja tunneperustaisesti. Näin tarjouma taustoittaa paikkakiintymystä ja paikan merkitysten rakentumista, asettuen ihmisen vastavuoroisen ympäristökokemuksen motivoijaksi ja virittäjäksi. (Vesala, 2016, s. 205.)

Paikka muodostaa fyysisen ja sosiaalisen järjestelmän, jossa toiminta tietyllä hetkellä tapahtuu normien, sääntöjen ja käytäntöjen mukaisesti. Esimerkiksi jalkapalloa pelataan tietyissä paikoissa tiettyinä aikoina kahden joukkueen kohdatessa. Lapsiryhmän tunnistamat tarjoumaryppäät muodostavat sosio-kulttuurisen kerroksen tiettyyn paikkaan, jossa toimitaan tiettyjen normien, sääntöjen ja käytäntöjen mukaisesti. (Kyttä ym., 2018.) Kun ihmisten suhteista paikkaan opitaan lisää, avautuu uusia näkökulmia paikkakokemusten huomioimiseen (Manzo, 2005). Tässä laadullisessa tutkimuksessa paikkaa tarkastellaan lasten paikoille antamien merkitysten eli paikkakokemusten kautta.

Tutkimuskonteksti, tutkimuksen toteuttaminen ja menetelmät

Tämä tutkimus selvittää millaiset paikat ovat hyvinvoinnille merkityksellisiä 2–12-vuotiaille Lahden kaupungin Liipolan lähiössä asuville ja siellä koulua käyville lapsille heidän oman kokemuksensa mukaan sekä sitä, miksi koetut paikat ovat merkityksellisiä heille. Liipolan lähiö määritellään sosioekonomisten indikaattoreiden kautta tarkasteltuna haastavaksi kasvuympäristöksi. Esimerkiksi alueen työttömyysaste on korkea ja koulutustaso alhainen kaupungin keskiarvoon verrattuna. Tutkimusaineisto tuotettiin Lahdessa Ympäristöministeriön Asuinalueiden kehittämissohjelmaan (2013–2015) kuuluvassa tutkimushankkeessa ”Asuinalue lapsiperheiden kokemana: Hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä”.

Tutkimusaineisto tuotettiin valokuvahaastatteluilla ja piirustusryhmäkeskusteluilla, joissa molemmissa oli oma aineistontuottamisprosessinsa. Valokuvahaastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa tutkimukseen osallistuvat ottavat kuvia, joita käytetään puolistrukturoiduissa haastatteluissa. Aikaisemmin valokuvahaastattelua on käytetty esimerkiksi paikkasuhteita selvittävässä tutkimuksissa (Vallius, 2016). Valokuvia käytetään haastatteluissa

keskustelun käynnistäjinä ja niiden tarkoituksena on helpottaa haastattelijan ja haastateltavan välistä vuorovaikutusta (Cook & Hess, 2007; Mykkänen & Böök, 2013). Valokuvia käyttämällä pyritään mahdollistamaan sellaisten tunteiden ja arvojen esiin nostamisen osaksi tutkimusaineistoa, johon pelkällä suullisen tai kirjoitetun tiedon avulla ei päästä. Menetelmä mahdollistaa myös lasten tiedon tuottamisen huomioiden heidän erilaiset valmiutensa ikätasoon nähden. Aikuisten roolina oli toimia prosessissa avustajina. Lapset saivat esimerkiksi halutessaan pyytää vanhemmiltaan apua kameran käyttöön.

Valokuvahaastatteluihin osallistui yhdeksän iältään 2–12-vuotiaista lasta (yksi 2-vuotias, kaksi 4-vuotiaista, yksi 5-vuotias, yksi 6-vuotias, yksi 7-vuotias, kaksi 9-vuotiaista ja yksi 12-vuotias). Tutkimusta ei rajoitettu ennakkoon määritellyllä ikäryhmällä, vaan tutkimukseen osallistui eri-ikäisiä lapsia. Siinä vaiheessa, kun osallistujia etsittiin valokuvahaastatteluihin, haluttiin antaa osallistujien itse päättää omasta soveltuvuudesta ja halukkuudesta osallistua tutkimukseen. Eri-ikäisten lasten mukaan ottaminen tutkimukseen mahdollisti laadullisesti rikkaan ja moninaisen aineiston tuottamisen.

Haastateltavia etsittiin mukaan koulun vanhempainiltojen ja lähiön yhteisötilan kautta. Osallistujat saivat käyttöönsä kertakäyttökameran kahden viikon ajaksi. Kuvausohjeet pidettiin lyhyinä, jotta niiden muistaminen ja ymmärtäminen olisi mahdollisimman helppoa. Osallistujia neuvottiin valokuvaamaan kertakäyttökameralla paikkoja, joissa he viettivät aikaa ja joissa he tunsivat olonsa hyväksi. Lisäksi heitä pyydettiin valokuvaamaan paikkoihin liittyviä tilanteita, jotka tuottivat kokemuksia hyvästä olost. Koska lapset eivät käytä hyvinvoinnin käsitettä arkikielessään, päädyttiin käyttämään ilmaisua ”hyvä olo” hyvinvoinnin sijaan (ks. myös Dunlop-Bennett 2019). Tutkimuksessa mukana olleet lapset saivat itse päättää milloin, missä ja kenen kanssa he ottivat kuvia. Valokuvaaminen tapahtui vuosina 2013–2014, kaikkina neljänä vuodenaikana.

Kuvien ottamisen jälkeen järjestettiin valokuvahaastattelut, jotka olivat kestoltaan noin tunnin mittaisia. Haastatteluja tehtiin erilaisissa kokoonpanoissa, koska lapset ja nuoret päättivät itse, kenen kanssa he halusivat osallistua haastatteluihin. Pienten lasten kanssa heidän äitinsä olivat läsnä ja saman perheen sisarukset osallistuivat samanaikaisesti haastatteluun. Vanhemman läsnäolo on saattanut yhtäältä rajoittaa lapsen haastattelussa esiin tuomia asioita, toisaalta vanhemman läsnäolo on saattanut vähentää jännitystä. Keskusteluissa käytettiin valokuvahaastattelun tukena teema-haastattelurunkoa (ks. Madill, 2011), joka auttoi tutkijoita varmistamaan, että tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi saatiin riittävä aineisto.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin myös piirustusryhmäkeskustelua. Piirtämisen on todettu olevan hyödyllinen menetelmä silloin, kun selvitetään lasten näkökulmia ja mielipiteitä. Lasten kerronta ja piirustukset yhdessä välittävät merkityksiä, joita lapset ovat tuottaneet ja joita he ovat valmiita jakamaan (Einarsdóttir ym., 2009). Piirustusryhmäkeskustelulla tarkoitetaan ryhmässä tapahtuvaa keskustelua lasten piirustusten äärellä.

Piirustusryhmäkeskustelut toteutettiin Liipolan lähiön peruskoulun 1–4. luokkalaisille vapaaehtoisuuteen perustuen. Tutkimuksesta tiedotettiin myös vanhempia ja heiltä pyydettiin tutkimusluvat. Ryhmäkeskusteluihin osallistui 49 lasta, jotka olivat 7–11-vuotiaita. Kuusi tunnin mittaista ryhmäkeskustelua järjestettiin koulupäivien aikana keväällä 2014. Aineiston tuottaminen tapahtui siten, että aluksi tutkijat järjestivät yhteisen tutustumisleikin. Tämän jälkeen he pyysivät lapsia piirtämään kaksi kuvaa: mukavat paikat lähiössä ja tilanteet, jotka tekevät onnelliseksi. Lapset piirsivät itsenäisesti, mutta työskentelivät ryhmässä. Samaan aikaan tutkijat keskustelivat piirustuksista lasten kanssa ja tekivät muistiinpanoja. Lopuksi kokoonnuttiin yhteen keskustelemaan valmiista piirustuksista.

Tutkimuksen toteuttamisessa vaadittiin tilannekohtaisuuden huomiointia, menetelmien muovautuvuuden mahdollistamista ja eettistä herkkyyttä (ks. myös Honkanen ym., 2018). Esimerkiksi nuorimman osallistujan ikä yllätti tutkijat, mutta 2-vuotiaan osallistuminen tuntui luonnolliselta, sillä samasta perheestä osallistui myös kolme vanhempaa sisarusta tutkimukseen. Haastattelutilanne myös osoitti, että 2-vuotias oli aktiivinen toimija, joka halusi tuoda esille valokuvien äärellä omia kokemuksiaan ja näkökulmiaan. Hänen kohdallaan tarvittiin kuitenkin äidin apua sekä valokuvaamisessa että välillä kerronnan tulkitsemisessa. Myös kahden muun nuoren osallistujan (4- ja 5-vuotiaat) kohdalla äiti tarvittaessa osallistui haastattelutilanteessa kuviin liittyvään kerrontaan. Menetelmällisesti valokuvahaastattelun käyttäminen siten vaatii yksilökohtaista muovaamista muun muassa osallistuvan lapsen iän mukaan. Piirustusryhmäkeskusteluihin osallistuminen oli valokuva-haastattelua rajatumpi, sillä osallistujaryhmistä ja toteutuksen ajankohdasta päätettiin yhdessä koulun kanssa. Lopullisen osallistumispäätöksen tekivät kuitenkin lapsi ja hänen huoltajansa.

Menetelmät ja aineistot asettavat aina omat rajoitteensa tutkimukselle. Tutkimusaineiston tarkastelua rajaa tutkijoiden asettamat teoreettiset ja analyttiset lähestymistavat (Honan ym., 2000), ja vaikka valituilla menetelmillä on pyritty osallistavaan sekä lapsinäkökulmaiseen tiedon tuottamiseen, tutkijat ovat mukana tiedon tuottamisessa ohjatessaan tarinointia lasten kanssa tutkimuskysymysten ja -teemojen suunnassa (Holland ym., 2010). Lisäksi lasten

on todettu olevan herkkiä kontekstille, jossa tutkimus toteutetaan (Hill, 2006). Tämä näkyy lasten tuottamissa aineistoissa, erityisesti piirustusryhmäkeskusteluissa, jotka toteutettiin koulukontekstissa. Esimerkiksi kaksi vierekkäin kuvia piirtäneistä lapsista työstivät hyvin samankaltaiset kuvat ja he myös sanoittivat kuvansa samantyyppisesti.

Aineiston analyysi

Tutkimuksessa pyrittiin säilyttämään lasten näkemykset myös analyysiprosessissa. Tämä tapahtui epistemologisena valintana siitä, että lasten tuottama tieto nähdään arvokkaana (Goertz & Mahoney, 2012; Poikolainen, 2014) ja analyysia tehtiin kiinnittämällä huomiota lasten näkemyksien säilyttämiseksi keskiössä (Karlsson, 2012, s. 23–24).

Tutkimuksen aineisto muodostui valokuvahaastatteluista (105 lasten ottamaa valokuvaa) ja piirustusryhmäkeskusteluista (91 lasten tekemää piirrosta). Sekä visuaalista että sanallista dataa analysoitiin käyttämällä Rosen (2012) kehittämää ja Mykkäsen ja Böökin (2013) soveltamaa rakennetulkinta-analyysimenetelmää. Analyysissa valokuvat ja piirustukset ryhmiteltiin sisällön mukaan. Visuaaliset tiedot ryhmiteltiin niiden teeman mukaan (esim. perheenjäsen, koti, leikkipaikka). Piirustusten ja valokuvien visuaalinen sisältö kirjoitettiin matriisiin. Esimerkiksi valokuvauskohteet ryhmiteltiin seuraaviin teemoihin: lähiympäristö (esim. luonnonelementit, piha), määritellyt paikat (esim. koti, lähiön yhteisötila), läheiset ihmiset (esim. ystävät, sukulaiset), välineet (esim. lelut, keinu) ja eläimet. Piirustuksista löytyi seuraavat teemat: ohjatut harrastukset (esim. jalkapallo), omatoimiset harrastukset (esim. leikkikenttäpelit), eläimet ja luonto (esim. lemmikit, metsä), läheiset ihmiset (esim. perheenjäsenet), määritellyt paikat (esim. koulu) ja muut asiat (esim. raha).

Kuvien ryhmittelyn jälkeen haastatteluissa ja ryhmäkeskusteluissa tuotettu kerronnallinen aineisto yhdistettiin visuaaliseen dataan. Käytännössä tämä tehtiin tarkastelemalla kuvaa yhdessä siihen liittyvän kertomuksen kanssa. Visuaalisen ja narratiivisen aineistojen yhteistarkastelu tehtiin valokuva- tai piirustuskohtaisesti. Kuviin yhdistyi lasten paikkakertomuksia, joiden avulla tunnistettiin perusteita sille, miksi lapset kokivat paikan merkitykselliseksi omalle hyvinvoinnilleen. Kuvan merkitys avautui usein sen jälkeen, kun lapsi kertoi siihen liittyvistä kokemuksistaan. Kertomukset kuvien takana olivat toisinaan yllättäviä. Esimerkiksi isät esiintyivät harvoin valokuvissa, mutta heistä puhuttiin usein haastatteluissa (ks. myös Honkanen ym., 2018).

Tulokset

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, millaiset paikat ovat merkityksellisiä 2–12-vuotiaiden lasten hyvinvoinnille heidän oman kokemuksensa perusteella. Tulosten mukaan lapsille merkityksellisiä paikkoja ovat yksityiset ja julkiset rakennukset sekä rakennettu ympäristö ja rakentamaton luontoympäristö. Yksityisistä rakennuksista merkityksellisiä ovat oma koti, kesämökki ja isovanhempien koti. Julkisista rakennuksista merkityksellisiä lapsille ovat päiväkotit, koulu, oman asuinalueen yhteisötila ja kauppa. Perhepuistot, leikkikentät ja oma piha ovat merkityksellisiä rakennettuja ympäristöjä, kun taas merkityksellisiä rakentamattomia luontoympäristöjä ovat asuinalueen lähimetsät.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, miksi nämä paikat ovat lasten hyvinvoinnille merkityksellisiä. Paikat muodostuivat merkityksellisiksi lapsille siksi, että niissä mahdollistuu sosiaalinen vuorovaikutus ja mielekäs toiminta. Merkityksellisyyden synnyssä lapsi yhdistää paikkaan sosiaalisen vuorovaikutuksen muodostumisen perheenjäseniin, sukulaisiin, naapureihin, ystäviin tai kavereihin. Paikat tarjoavat myös mahdollisuuksia mielekkääseen toimintaan, esimerkiksi leikkiin, harrastamiseen, yhdessäoloon tai rauhoittumiseen. Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja mielekkään toiminnan avulla lapselle syntyy positiivinen tunnekokemus ja kokemus hyvinvointipaikasta.

Julkiset ja yksityiset rakennetut paikat sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistajana

Kaikille avoimissa **rakennetuissa julkisissa paikoissa** lapsilla on mahdollisuus kokoontua ja tavata ystäväverkostoa. Lapsille merkityksellisiä julkisia paikkoja heidän hyvinvointinsa kannalta ovat päiväkotit, koulu ja asuinalueen yhteisötila. Lisäksi erityisesti piirustusaineistossa lapset toivat esiin kauppojen tärkeyttä, joissa voidaan käydä yhdessä kaverin kanssa ja tehdä pieniä ostoksia. Sosiaaliset suhteet tekevät näistä paikoista merkityksellisiä lapsille, sillä niihin liitetään ennen kaikkea ystävien ja kavereiden tapaaminen, yhteinen oleskelu, leikki ja juttelu.

Koulu koetaan hyvinvointia tukevaksi paikaksi erityisesti siksi, että se tarjoaa mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen vertaisten kanssa, mutta toisaalta lapset pitivät myös oppimista merkityksellisenä hyvinvoinnille. Piirustuksissa ja piirustusryhmäkeskusteluissa koulu esiintyy kaikkein yleisimmin kivana paikkana. Oma luokkahuone esiintyy joissakin piirustuksissa, mutta kaikkein yleisimmin piirustuksissa on koulun piha, ja lapset halusivat keskustella välitunneista ja siellä tapahtuvasta toiminnasta. Välituntitoiminnassa lapset korostavat yhdessä tekemistä, leikkejä ja pelejä koulukavereiden

kanssa. Myös valokuvahaastatteluissa keskusteltiin välitunneista ja tuotiin esille myös kritiikkiä siitä, ettei koulussa ehdi riittävästi viettää aikaa kavereiden kanssa välitunneilla, kuten leikkiä yhdessä.

“Ei kerkee tehdä mitään välkällä. Siis kun menee vaan pihalle ja sit oottaa, et kaverit on tullu pihalle, ni sit kerkee ehkä, jos vaikka kirkkistä pelaa koulun pihalla, ni kerkee, ni sit yhtäkkiä, ei kerkee ees loppuun, ni soi jo ja pitää lähtee sisälle.”

Poika 9 vuotta

Tämän tutkimuksen vanhin osallistuja, 12-vuotias tyttö, kertoi viettävänsä toisinaan aikaa kaupungin ostoskeskuksessa kavereiden kanssa, mutta muille tutkimukseen osallistuneille ostoskeskus ei toiminut kohtaamispaikkana. Sen sijaan lapset nauttivat heille suunnatuista julkisista paikoista, kuten asuinalueen yhteisötila Toimelan tarjoamista mahdollisuuksista kokoontua, viettää aikaa ja pelailla kavereiden kanssa. Piirustusryhmäkeskusteluissa yhteisötilasta keskusteltiin paljon, ja erityisen hyvänä lapset pitivät tilaan luotuja toiminnan mahdollisuuksia, kuten liikunta-aluetta, sählykaukaloa, pingispöytää, oleskelutiloja, leluja ja pelejä. Parasta yhteisötilassa kuitenkin oli mahdollisuus viettää koulun jälkeen yhdessä aikaa kavereiden kanssa tarjolla olevia toimintoja hyödyntäen.

Tärkeimmät valokuvissa ja piirustuksissa esiintyneet **rakennetut yksityiset paikat** ovat koti, isovanhempien koti ja kesämökki. Nämä paikat tarjoavat rajatun ympäristön rauhoittumiselle tai läheisten kanssa yhteisen ajan viettämiselle. Lapset toivat esiin myös ”salaisia paikkoja”. Näillä tarkoitetaan paikkoja, joita lapset käyttävät omiin tarkoituksiinsa ilman aikuisen valvontaa. Paikat voivat olla lasten itsensä rakentamia majoja tai olemassa olevia rakennuksia, kuten katoksia tai liiterteitä, joita käytetään alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavalla tavalla.

Isovanhempien kodit ja kesämökit ovat merkittäviä yksityisiä paikkoja, joissa vapaa-aikaa vietetään yhdessä perheen, sukulaisten ja lemmikkien kanssa. Lapsille kesämökki on hyvinvoinnin kokemisen paikka ja usein myös vähävaraisten perheiden lapsilla on pääsy kesämökille. Kesämökit saattoivat olla niin oman perheen kuin sukulaisten tai ystävien omistamia. Seuraavassa haastattelukatkelmassa 4- ja 9-vuotiaat sisarukset keskustelivat ottamiensa mökkikuvien äärellä. Myös äiti osallistui keskusteluun.

HAASTATTELIJA: *“Mitä sä tykkäät tehdä mökillä?”*

TYTTÖ 4-V: *“No onkii ja, ja. No uija, heittää tikkaa.”*

POIKA 9-V: *“Et sä osaa heittää tikkaa.”*

ÄITI: "Heittäähän [lapsen nimi] omaan tauluun tikkaa."

POIKA 9-V: "Ai niin, heittää siihen vanhaan tauluun."

Lapsen sosiaalinen vuorovaikutus toteutuu sekä yhteisöissä, kuten koulu- tai harrasteryhmissä, että yksityisissä suhteissa, esimerkiksi sisaruksen tai parhaan ystävän kanssa. Lasten piirustusaineisto sisältää paljon kuvauksia lapsen sosiaalisesta verkostosta. Alle kouluikäiset lapset leikkivät mielellään sisarusten ja kavereiden kanssa, kun taas 9-vuotiailla ja sitä vanhemmilla lapsilla ystävien rooli entisestään vahvistuu.

Rakennettu ja rakentamaton ympäristö mielekkään toiminnan mahdollistajana

Lähiympäristön tarjoamien toimintamahdollisuuksien merkitys on tärkeää. Lapset eivät vaadi paljoa edellytyksiä ympäristöltä organisoidakseen mielekästä tekemistä. Lapset arvostavat **rakennettua ympäristöä**, joka tarjoaa mahdollisuuksia tekemiseen, esimerkiksi leikkikenttiä, perhepuistoa, pelikenttiä ja pihoja. Varsinkin pojat piirsivät jalkapalloa pelaavia poikia kuvaavia tilanteita ja valokuvasivat esimerkiksi kerrostalon kotipihaa, jota käyttivät pelaamiseen kavereiden kanssa. Pelialustana toimiva piha on riittävän avara ja muilta pihaa käyttäviltä asukkailta toivotaan ymmärrystä lasten pelaamiseen pihalla.

"No pyöräillä, pelata sählyy ja sit voi mennä uimaan tonne jonneki ihme, minne kaupunkiin tai tonne jonnekki Mytyyn tai maauimalaan. Ja sitte ku ainaki yhel kaveril, joka asuu Launeel, ni sil on tramppa, ni siäl voi hyppiä sillai. Ja sit käydää Ala-Liipolan kentäl pelaa jalkkista ja sit pelaa footbackii ja olla kirkkistä ja keinistä ja vaikka mitä kaikkee, mitä vaan keksii."

Poika, 9 vuotta

Lapset näkevät ja kokevat oman elinympäristönsä omien liikkumis- ja kulkumahdollisuuksiensa mukaan. Jotkut lähiössä asuvien kouluikäisten lasten suosikkipaikat eivät sijaitse heidän omalla asuinalueellaan. Tällaisia oman asuinalueen ulkopuolelta löytyviä suosikkipaikkoja ovat esimerkiksi perhepuisto, mäkihyppytorni ja ulkouima-allas. Paikka koetaan kuuluvaksi omaan asuinalueeseen, jos lapsella on sinne mahdollisuus itsenäisesti kulkea esimerkiksi polkupyörällä. Näin oman asuinalueen rajat määrittävät omien liikkumismahdollisuuksien mukaan. Alle kouluikäisten lasten itsenäisen liikkumisen mahdollisuudet ovat rajatummalla, eivätkä he nimenneet suosikkipaikkoja oman asuinalueen ulkopuolelta.

Valokuvahaastatteluissa esille nousee myös turvattomuuden tunteita herättäviä paikkoja. Tällainen paikka on syrjässä oleva leikkikenttä, jossa

leikkiminen ilta-aikaan tuntuu turvattomalta. Lisäksi oman lähiön ostoskeskuksen liepeet tuntuivat lapsista turvattomilta, koska siellä he kohtaavat päihtyneitä aikuisia. Lapset pyrkivät mahdollisuuksien mukaan välttämään turvattomilta tuntuvia paikkoja.

Kun valokuvahaastattelussa kysyttiin, mikä lapsen ottamista valokuvista on suosikkikuva, valitsivat lapset usein valokuvan rakennetusta ympäristöstä tai **rakentamattomasta luontoympäristöstä**. Rakentamaton luontoympäristö löytyy oman asuinalueen lähimetsästä. Suosikkikuvissa esiintyy esimerkiksi kiviä, puita ja lätäköitä. Lasten arvostamat paikat ovat luonnonläheisiä ja metsäisiä, eikä lasten ottamissa kuvissa ole hoidettuja kukkapenkkejä tai istutuksia. Esimerkiksi yhdeksänvuotiaan pojan kuvasta löytyvät kotikerrostalon sadevesisyöksytorvet, jotka tarjoavat mielenkiintoisen leikkiympäristön. Tai viisivuotiaan pojan valokuvauskohteena oleva lätäkkö löytyy matkalla omasta kodista päiväkotiin. Yksittäiset melko pienet luonnonmateriaalit, kuten kivet, kepit ja lätäkököt korostuvat erityisesti alle kouluikäisten kerronnassa ja paikoille saatettiin antaa itse keksimiä nimiä.

TYTTÖ 4-V: *“Se on meidän takapihalla. Me yleensä leikitään [siskon nimi] kans mörkökiven tykönä.”*

HAASTATTELIJA: *“No miks sen nimi on mörkökivi?”*

TYTTÖ 4-V: *“No koska se näyttää möröltä.”*

Lapsen ikä tai sukupuoli ei määritä luontokokemusta itsessään, mutta toimintatapa luonnossa vaihtelee: alle kouluikäiset ja 1–2.-luokalla olevat lapset leikkivät luonnossa sen eri materiaaleja hyödyntäen, kun taas yli 9-vuotiailla kouluikäisillä toiminta keskittyy enemmän onkimiseen, souteluun tai ihan vain oleiluun luonnossa rauhoittavassa ympäristössä. Myös harrastuksissa ikäryhmien välillä on eroja. Alle kouluikäiset lapset ja valtaosa 7–10-vuotiaista harrastavat ilman ohjausta, esimerkiksi leikkimällä leikkikentällä tai pihoilla. Noin 10 vuoden ikäisillä ja sitä vanhemmilla lapsilla on enenevästi maksullisia harrastuksia, jotka tapahtuvat ohjatusti tietyissä paikassa harrastusseuran organisoimana. Pääasiassa nämä lasten esille tuomat harrastukset liittyivät urheiluun, esimerkiksi ampumahiihtoon, jalkapalloon tai mäkihyppyyn.

Sosiaalinen vuorovaikutus ja mielekäs toiminta kietoutuvat yhteen muodostaen hyvinvointipaikan

Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja mielekkään toiminnan avulla lapselle syntyy positiivinen tunnekokemus, jonka kautta lapselle muodostuu kokemus hyvinvointipaikasta. Esimerkit hyvinvointipaikan rakentumisesta sosiaalisen vuo-

rovaikutuksen ja mielekkään toiminnan kietoutumisen kautta avautuivat lasten kertomuksissa. Jopa kaikkein nuorin tutkimukseen osallistunut lapsi, 2-vuotias tyttö, kertoi suosikkipaikastaan, johon liittyi vuorovaikutus ja tunnekokemus. Kuvauskohteena työllä on lähiön kuntoradan portaat. Tytön kuvausavustajana toimi hänen äitinsä, kun 2-vuotias osoitti valokuvattavan kohteen. Pieni valokuvaaja sanoitti kertomusta kuvan ympärille ja sanoituksen tulkitsemisapuna haastattelutilanteessa toimi äiti. Lapsen kertomuksen mukaan isä odottaa portaiden alapäässä, kun lapsi itse kiipeää portaita. Äiti täydensi kertomalla, että portailla kulkeminen on osa lapsen jokapäiväisiä mieluisia toimintoja.

Tämä esimerkki osoittaa, että aina itse paikka ei ole tärkeä. Sen sijaan kokemukset sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja paikassa tapahtuva toiminta, eli tässä tapauksessa yhdessäolo isän kanssa ja kiipeäminen rakennetussa ympäristössä, luovat lapselle hyvinvoinnin tunteita. Portaat ovat symboli isän ja lapsen kohtaamiselle, jossa yhdistyy sekä mielekäs toiminta että sosiaalinen vuorovaikutus.

Yhteenvedo ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaiset paikat ovat merkityksellisiä lähiössä asuvien 2–12-vuotiaiden lasten hyvinvoinnille heidän oman kokemuksensa perusteella ja miksi koetut paikat ovat heille merkityksellisiä. Lapsille merkitykselliset paikat ovat niin julkisia ja yksityisiä rakennettuja paikkoja kuin rakennettuja ympäristöjä ja rakentamatonta luontoympäristöä. Se, miksi nämä paikat muodostuvat lapsille merkityksellisiksi, liittyy siihen, että niissä mahdollistuu sosiaalinen vuorovaikutus ja mielekäs toiminta synnyttäen positiivisen tunnekokemuksen. Esimerkiksi valokuva kuntoportaista lähellä kotia havainnollistaa, kuinka rakennettu ympäristö, paikka, sisältää sosiaalisen vuorovaikutustilanteen (isän kanssa) ja mielekästä toimintaa (portaiden kiipeäminen). Tämä synnyttää positiivisia tunteita (esim. turvallisuus) ja näin lapselle muodostuu hyvinvointipaikka. Vaikka tutkimuksen keskeiset tulokset (sosiaalinen vuorovaikutus, mielekäs toiminta, positiiviset tunteet) olivat yhteisiä kaikille lapsille, vaihtelevat toiminnan ja sosiaalisen vuorovaikutuksen muodot lapsen iän mukaan.

Hyvinvointipaikkojen toiminnalliset ja sosiaaliset ulottuvuudet korostuivat lasten kerronnassa. Ympäristön ominaisuuksien osalta lasten kannalta oleellisia ovat paikkojen luontomaisuus, saavutettavuus ja käytettävyys omaehtoiselle toiminnalle. Alle kouluikäiset lapset keskittyvät leikkiin hyödyntäen lähiympäristön luonnonmateriaaleja kuten kiviä, keppejä, lätäköitä ja kasvillisuutta. Raittila (2008, s. 104–105) käyttää käsitettä ”lähelle katsominen”

pienien lasten tavasta poimia katseellaan ympäristöstä lähellä olevia yksityiskohtia ja miten heidän huomionsa kiinnittyy näkyvissä oleviin pienkohteisiin. Tämä lasten erityistaito tuli esille tässä tutkimuksessa alle kouluikäisten lasten valokuvahaastatteluissa ja valokuvatuista kohteista.

Lähelle katsomisen havaintoa voitaisiin hyödyntää lähiympäristön suunnittelussa kiinnittämällä huomiota lasten tasolla eli melko matalalla oleviin pieniin yksityiskohtiin, jotka houkuttelevat lasta ympäristön tutkimiseen ja hyödyntämiseen. Koska luonto kiinnostaa ja innostaa lapsia, tärkeäksi muodostuu sekä mahdollisimman helppo pääsy lähimetsään että luonnonmateriaalien säilyttäminen osana asuinympäristöjä. Lapsille on tärkeää, että esimerkiksi kerrostalojen piha-alueilta löytyy kiviä ja muokattavaa materiaalia, kuten hiekkaa. Liipolan lähiössä lapset saavuttavat lähimetsän helposti, sillä asuinalue on lähes kauttaaltaan metsän ympäröimä. Myös kerrostalojen piha-alueilla on säilytetty lapsia kiinnostavia luonnonmateriaaleja. Tämän tutkimuksen löydökset tukevat aiempia tutkimuksia, jotka viittaavat siihen, että luonnolla on potentiaalia tukea ihmisten hyvinvointia erityisesti kaupunkiympäristöissä (esim. Taylor ym., 2018). Lisäksi luonto tarjoaa perheille mahdollisuuksia kokoontua yhteen ja toimia yhdessä rauhoittavassa ympäristössä (Freeman & Tranter, 2011, s. 164).

Lapset ovat aktiivisia toimijoita määritellessään omaa liikkumistaan ja alueitaan. Lapsen itsenäinen liikkuminen ja lupa tutkia lähiympäristöä ilman aikuisen valvontaa tarjoaa pääsyn paikkoihin, joissa lapsen fyysinen toiminta mahdollistuu (Larouche ym., 2019, s. 27). Jos lapset voivat tutkia ja liikkua itsenäisesti asuinalueellaan, he voivat tuntea omistavansa heille merkityksellisiä paikkoja (Carroll ym., 2015). Asuinalue ja elinympäristö voivat mahdollistaa lasten omaehtoisen toiminnan, mutta ne voivat myös määrätä ja rajoittaa heidän toimintamahdollisuuksiaan. Samanaikaisesti lapset saavuttavat, käyttävät ja muuntavat paikkoja omiin tarkoituksiinsa; he tekevät paikoista omiaan. Lasten leikkiminen ulkokatoksessa tai kerrostalon sadevesisyöksytörville osoittaa, kuinka ympäristö ei tarjoa vain toimintamahdollisuuksia, vaan myös kuinka lapset muokkaavat paikkoja omaan käyttöönsä ympäristön tarjoumien avulla.

Lapset luovat salaisia paikkoja, joita he voivat käyttää omiin tarkoituksiinsa ilman aikuisen valvontaa. Salaisen paikan luominen liittyy aiemmin tunnistettuun paikan luomisen prosessiin. Lapset luovat salaisia paikkoja, joita he voivat kokea omiaan osana laajempaa ympäristöään (Colwell ym., 2016). Vesala (2016, s. 8) on tutkimuksessaan todennut lasten havaitsevan herkästi paikkojen uudet käyttömahdollisuudet, jotka toisinaan voivat olla ristiriidassa aikuisen näkemyksen mukaisen paikan alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Taustalla on ympäristön tarjoumien erilaiset tulkinnat. Lasten tulkintojen

huomioiminen paremmin lähialueiden suunnitteluvaiheessa voisi rikastuttaa tilojen käyttöä.

Aiemmassa tutkimuksessa lähiympäristöä tarkasteltaessa on havaittu 10–12-vuotiaiden lasten kokevan, että leikkikenttien laitteet ja telineet on suunniteltu pienemmille lapsille, eivätkä ne ole tarkoitettu heidän ikäisilleen (Hayball ym., 2018). Lapset ovat tuoneet esille toiveen, että leikkipaikka olisi sopivampi myös isommille lapsille (Chaudhury ym., 2019). Leikkikenttien suunnittelu on Suomessakin perinteisesti pohjautunut sille, miten aikuiset näkevät lasten tarpeet ja miten aikuiset haluavat vaikuttaa lasten ympäristöihin (Moll & Jouhki, 2021). Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä, että alle 10-vuotiaat ovat leikkikenttien aktiivikäyttäjiä, mutta tätä vanhemmat lapset eivät juuri hakeudu leikkikentille. Vuorokauden aika vaikuttaa sekä leikkikenttien käyttöön että turvallisuuden tunteeseen, ja ilta-aikaan leikkikentät saatetaan kokea turvattomiksi. Lapsille tärkeää on paikan tarjoama mahdollisuus yhdessäololle ja sosiaaliselle kanssakäymiselle niin muiden vertaisten kuin esimerkiksi vanhempien kanssa. Tämän vuoksi leikkipais-tojen tulisi tarjota mahdollisuuksia eri-ikäisten kohtaamiselle ja toiminnalle.

Tämän tutkimusaineiston tuottamisen aikana Liipolan asuinalueohjelman keskipisteenä oli yhteisötila Toimela, joka toimi Liipolan ostoskeskuksen tyhjissä tiloissa lähellä koulua. Toimelassa pyrittiin löytämään uusia sosiaalisia innovaatioita ja yhdistämään eri-ikäisiä liipolalaisia. Tavoitteena oli siirtää Toimelan toiminnot uuteen monitoimitaloon, ja näin tehtiinkin uuden monitoimitalo Onnin valmistuessa loppuvuodesta 2015. Toimela onnistui tavoittamaan liipolalaiset lapset, sillä kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet lapset tiesivät Toimelan olemassaolosta, ja valtaosa nimesi sen myös itselle tärkeäksi hyvinvointia tuottavaksi paikaksi. Asuinalueohjelma näyttää onnistuneen synnyttämään Toimelassa sellaista toimintaa, jonka liipolalaiset lapset ottivat omakseen. Myös Langager ja Spencer-Cavaliere (2015) ovat havainneet, että heikon sosioekonomisen aseman omaavan perheen lapsille asuinalueen monitoimitalo tarjoaa mahdollisuuksia tekemiselle ja yhdessäololle. Lähiöihin rakennetut monitoimitalot näyttävätkin olevan lasten näkökulmasta menestys. Voidaan myös todeta niiden tarjonnan turvallisen ympäristön lasten yhdessäololle esimerkiksi koulupäivien jälkeen.

Lasten nimeämien hyvinvointipaikkojen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi ravintolat, teatterit ja museot. Vuoden 2017 vapaa-aikatutkimuksen tulosten mukaan 83 prosenttia 10 vuotta täyttäneestä väestöstä on käynyt vuoden aikana vähintään yhden kerran elokuvissa, konserteissa, teatterissa, museossa, tanssiesityksessä tai oopperassa (Pirnes, 2021, s. 227). Voidaan pohtia, onko niin, etteivät esimerkiksi teatterit, ravintolat ja museot tavoita lähiössä asuvia

lapsia vai eivätkö nämä paikat ole tulleet heille mieleen, kun tarkastelu on kohdistunut omaan asuinalueeseen ja mielekkääseen toimintaan paikoissa. Voidaan myös olettaa, että tulokset saattaisivat olla erilaisia tarkastellessa jotain muuta asuinaluetta toisenlaisella sosioekonomisella profiililla. Makkauttomuus korostuu tämän tutkimuksen lasten hyvinvointipaikoissa lukuun ottamatta joitakin harrastuksia, kuten ampumahiihtoa ja mäkihyppyä.

Tämän tutkimuksen perusteella valokuvaus ja piirtäminen ovat toimivia tapoja, joilla lapset voivat osallistua ympäristön arviointiin. Valokuvat ja piirustukset eivät kuitenkaan itsessään riitä kertomaan siitä, mikä paikassa on merkityksellistä. Kuvat itsessään ovat vähemmän tärkeitä kuin ne kertomukset, joiden avulla lapsi muistaa valokuvassa esitetyn hetken, joka laukaisee emotionaalisen ja aistimuksellisen kokemuksen (Bartos, 2013). Lasten kerronnan kautta ympäristön toiminnalliset, sosiaaliset ja emotionaaliset tarjoumat avautuivat (vrt. Kyttä ym., 2009).

Tutkimuksen lähtöoletuksena oli, että laadullisin menetelmin tarkasteltuna lasten kokemukset ja näkemykset voivat poiketa rekisterien kautta saatavasta tiedosta tai ne voivat täydentää niiden tuottamaa tietoa. Yksi tällainen tutkimuksen tuottama havainto on, että lapset määrittävät omaa asuinaluettaan varsin eri tavoin kuin aikuiset. Omaa asuinaluetta määrittää se, millaiset mahdollisuudet lapsella on liikkua ympäristössään, jolloin fyysisesti kaukanakin sijaitsevat paikat voidaan kokea omaan asuinalueeseen kuuluvaksi. Samalla on huomioitava, että suomalaiset lapset liikkuvat hyvin itsenäisesti monien muiden maiden lapsiin verrattuna (Kyttä ym., 2015). Lapset ovat aktiivisia toimijoita määrittellessään omaa liikkumistaan.

Ihmisten välisten vuorovaikutustilanteiden mahdollistaminen, toimintamahdollisuuksien tukeminen ja osallisuuden mahdollistaminen kaupunkiympäristön suunnittelussa on oleellista (vrt. Maununaho, 2018). Paikallisen tason suunnittelulla on merkitystä sille, millaisia lasten hyvinvointikokemukset paikoissa ovat. Hyvinvointia ei voi saavuttaa, jos lapsilla ei ole roolia elämänsä ja ympäristönsä muokkaamisessa (McKendrick, 2014, s. 292). Suunnittelun kelpoisuus määräytyy lopulta suunnittelun lopputuloksena syntyneen ympäristön käytön mukaan (Nyman, 2020). Erityisesti huomiota pitää kiinnittää siihen, miten lapset pääsevät osallistumaan ja vaikuttamaan oman ympäristönsä arviointiin ja suunnitteluun. Suunnittelussa on otettava avoimeen pohdintaan se, millaista tulevaisuuden ympäristöä ollaan rakentamassa, miksi ja kenelle (vrt. Santaoja ym., 2016). Uudet ideat ympäristön kehittämisestä ja asuinalueilla tapahtuvasta yhteistoiminnasta voivat tulla lapsilta itseltään. Lapsilta saatavan tiedon hyödyntämisestä käytännössä on olemassa aiempia hyviä kokemuksia esimerkiksi pehmoGIS-menetelmän avulla, jolla lasten

ja nuorten ympäristökokemukset ja arkikäyttäytyminen on voitu kiinnittää paikkaan (Kyttä ym., 2009; Kyttä ym., 2018).

Jos hyvinvointia niin sanotussa haastavassa elinympäristössä tarkastellaan vain sosioekonomisten indikaattoreiden valossa, yhteisöllinen hyvinvointi ja alueen voimavarat voivat jäädä piiloon. Vaikka joillakin asuinalueilla on sosiaalisia ongelmia korostava maine, tarjoavat nämä asuinalueet mahdollisuuksia positiiviseen identifioitumiseen ja sosiaalisesti tukeviin verkostoihin (Van Aerschoot & Salminen, 2018). Lasten tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää kehitettäessä matalan sosioekonomisen tason asuinalueita sekä niiden ympäristöjä entistä yhteisöllisemmin.

Kiitokset

Olemme erittäin kiitollisia kaikille niille lapsille ja perheille, jotka osallistivat tutkimukseen. Kiitämme yhteistyöstä tutkimuksen toteutuksen aikana Liipolassa toiminutta Liipola-Kaikuharjun koulun (nykyisin Lähteen peruskoulun Liipolan toimipiste) henkilökuntaa sekä Lahden kaupungin perusopetuspalveluita. Tutkimusprojekti oli osa Asuinalueiden kehittämisohjelmaa (2013–2015), jonka rahoittajana olivat Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA ja Helsingin yliopiston HY+.

Kirjallisuus

- Bartos, A. E.** (2013). Children sensing place. *Emotion, space and society*, 9, 89–98. <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2013.02.008>
- Brockevelt, B., Cernyl, S., Newland, L. & Lawler, M.** (2019). Activities within an ecological, relationship-based model of children's subjective well-being. *Child Indicators Research*, 12(2), 589–608. <https://doi.org/10.1007/s12187-018-9563-2>
- Carroll, P., Witten, K., Kearns, R. & Donovan, P.** (2015). Kids in the city: Children's use and experience of urban neighbourhoods in Auckland, New Zealand. *Journal of Urban Design*, 20(4), 417–436. <https://doi.org/10.1080/13574809.2015.1044504>
- Chaudhury, M., Hinckson, E., Badland, H. & Oliver, M.** (2019). Children's independence and affordances experienced in the context of public open spaces: a study of diverse inner-city Duhnan suburban neighbourhoods in Auckland, New Zealand. *Children's Geographies*, 17(1), 49–63. <https://doi.org/10.1080/14733285.2017.1390546>
- Coffey, J., Warren, M., & Gottfried, A.** (2015). Does infant happiness forecast adult life satisfaction? Examining subjective well-being in the first quarter century of life. *Journal of Happiness Studies*, 16(6), 1401–1421. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9556-x>
- Colwell, M.J., Gaines, K., Pearson, M., Corson, K., Wright, H.D. & Lgan, B.J.** (2016). Space, place, and privacy: Preschool children's secret hiding places. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 44(4), 412–421. <https://doi.org/10.1111/fcsr.12169>
- Cook, T. & Hess, E.** (2007). What the Camera Sees and from Whose Perspective. Fun Methodologies for Engaging Children in Enlightening Adults. *Childhood*, 14(1), 29–45. <https://doi.org/10.1177/0907568207068562>
- Duhn, I.** (2012). Places for pedagogies, pedagogies for places. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 13(2), 99–107. <https://doi.org/10.2304/ciec.2012.13.2.99>

- Dunlop-Bennett, E., Bryant-Tokalau, J. & Dowell, A.** (2019). When you ask the fish: Child wellbeing through the eyes of Samoan children. *International Journal of Wellbeing*, 9(4), 97–120. <https://doi:10.5502/ijw.v9i4.1005>
- Dunne, L., Hallett, F., Kay, V. & Woolhouse, C.** (2018). Spaces of inclusion: investigating place, positioning and perspective in educational settings through photo-elicitation. *International Journal of Inclusive Education*, 22(1), 21–37. <https://doi:10.1080/13603116.2017.1348546>
- Einarsdóttir, J., Dockett S., & Perry B.** (2009). Making Meaning: Children's Perspectives Expressed Through Drawings. *Early Child Development and Care*, 179(2), 217–232. <https://doi:10.1080/03004430802666999>
- Fattore T. & Mason, J.** (2017). The significance of the social for child well-being. *Children and Society*, 31(4), 276–289. <https://doi:10.1111/chso.12205>
- Freeman, C. & Tranter, P.** (2011). *Children and their Urban Environment. Changing Worlds*. London: Earthscan.
- Gibson, J.** (1979). *The ecological approach to visual perception*. Boston: Houghton Mifflin.
- Gillett-Swan, J.** (2017). 'You can't have well-being if you're dead ... or can you?' Children's realistic and logical approach to discussing life, death and wellbeing. *Children and Society*, 31(6), 497–509. <https://doi.org/10.1111/chso.12221>
- Goertz, G. & Mahoney, J.** (2012). Concepts and measurement: Ontology and epistemology. *Social Science Information*, 51(2), 205–216. <https://doi.org/10.1177/0539018412437108>
- Goswami, H.** (2014). Children's subjective well-being: Socio-demographic characteristics and personality. *Child Indicators Research*, 7(1), 119–140. <https://doi:10.1111/chso.12221>
- Goswami H., Fox, C. & Pollock, G.** (2016). The current evidence base and future needs in improving children's well-being across Europe: is there a case for a comparative longitudinal survey? *Child Indicators Research*, 9(2), 371–388. <https://doi:10.1007/s12187-013-9205-7>
- Hayball, F., McCrorie, P., Kirk, A., Gibson, A-M. & Ellaway, A.** (2018). Exploring children's perceptions of their local environment in relation to time spent outside. *Children and Society*, 32(1), 14–26. <https://doi:10.1111/chso.12217>
- Hill, M.** (2006). Children's voices on ways of having a voice: Children's and young people's perspectives on methods used in research and consultation. *Childhood*, 13(1), 69–89. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0907568206059972>
- Holland, S., Renold, E., Ross N.J., & Hillman, A.** (2010). Power, agency and participatory agendas: A critical exploration of young people's engagement in participative qualitative research. *Childhood*, 17(3), 360–375. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0907568210369310>
- Honan, E., Knobel, M., Baker, C. & Davies, B.** (2000). Producing possible Hannahs: Theory and the subject of research. *Qualitative inquiry* 6(1), 9–32. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0907568210369310>
- Hong, R. & Goh, E.** (2019). Using photo elicitation interviewing to access the subjective well-being of children from poor families within an affluent Asian society: Insights for service delivery. *International Children and Youth Services Review*, 96, 430–438. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.12.006>
- Honkanen, K., Poikolainen, J. & Karlsson, L.** (2018). Children and young people as co-researchers. Researching subjective well-being in residential area with visual and verbal methods. *Children's Geographies*, 16(2), 184–195. <https://doi:10.1080/14733285.2017.1344769>
- Hunner-Kreisel, C. & März, S.** (2019). Children and participation: Mapping social inequalities within concepts of well-being in qualitative research. *Child Indicators Research*, 12, 425–442. <https://doi:10.1007/s12187-018-9598-4>
- Ilmonen, M.** (2016). Tulevat lähiöt: segregaatia vai gentrifikaatiota? Teoksessa I. Akkila, J. Hirvonen, M. Ilmonen, J. Lilius, M. Mälkki & M. Norvasuo (toim.), *Lähiö ja kaupunki: asuinalueen rajat muutoksessa*. (s. 101–117). Aalto-yliopiston julkaisusarja Aalto TT 3/2016. [https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/20295/D4_norvasuo_markku_\(toim.\)_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/20295/D4_norvasuo_markku_(toim.)_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

- James, A & James, A.** (2008). *Key concepts in childhood studies*. Lontoo: Sage.
- Karlsson, L.** (2012). Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki (toim.), *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan*. (s.17–63). Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, Kasvatusalan tutkimuksia no. 57.
- Kestilä, L., Karvonen, S., Parikka, S., Seppänen, J., Haapakorva, P. & Sutela, E.** (2019). Nuorten hyvinvoinnin erot. Teoksessa L. Kestilä, & S. Karvonen (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2018*. (s. 120–142). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/137498>
- Koch, A.B.** (2018). Children's perspectives on happiness and subjective well-being in preschool. *Children & Society*, 32(1), 73–83. <https://doi:10.1111/chso.12225>
- Kuoppa, J., Saarimaa, S., Ruoppila, S., Laine, M., Nieminen, N. & Haverinen, R.** (2020). Houkuttelevan asumisen ainekset. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 58(2), 10–32. <https://doi.org/10.33357/ys.95604>
- Kyttä, M.** (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*, 24(2), 179–198. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(03\)00073-2](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(03)00073-2)
- Kyttä, M., Broberg, A. & Kahila, M.** (2009). Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 47(2), 6–25. http://www.yss.fi/yks2009-2_kyttayms.pdf
- Kyttä, M., Hirvonen, J., Rudner, J., Pirjola, I. & Laatikainen, T.** (2015). The last free-range children? Children's independent mobility in Finland in the 1990s and 2010s. *Journal of Transport Geography*, 47, 1–12. <https://doi:10.1016/j.jtrangeo.2015.07.004>
- Kyttä, M., Oliver, M., Ikeda, E., Ahmadi, E., Omiya, I. & Laatikainen, T.** (2018). Children as urbanites: mapping the affordances and behavior settings of urban environments for Finnish and Japanese children. *Children's Geographies*, 16(3), 319–332. <https://doi:10.1080/14733285.2018.1453923>
- Langager, M.L. & Spencer-Cavaliere, N.** (2015). 'I feel like this is a good place to be': children's experiences at a community recreation centre for children living with low socioeconomic status. *Children's Geographies*, 13(6), 656–676. <https://doi:10.1080/14733285.2014.937677>
- Larouche, R., Mitra, R., Owen, E. & Waygood, D.** (2019). Transport and physical wellbeing. Teoksessa O. Waygood, M. Friman, L. Olsson & R. Mitra (toim.), *Transport and children's wellbeing*. (s. 21–39). AE Amsterdam: Elsevier.
- Madill, A.** (2011). Interaction in the semi-structured interview: A comparative analysis of the use of and response to indirect complaints. *Qualitative Research in Psychology*, 8(4), 333–353. <https://doi:10.1080/14780880903521633>
- Manzo, L. C.** (2005). For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning. *Journal of Environmental Psychology*, 25(1), 67–86. <https://doi:10.1016/j.jenvp.2005.01.002>
- Massey, D.** (1994). *Space, place, and gender*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Maununaho, K.** (2018). Ihmisen näkökulma integroidun asumisen jaetuissa tiloissa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 56(4), 28–44. <https://www.yss.fi/journal/ihmisen-nakokulma-integroidun-asumisen-jaetuissa-tiloissa/>
- McKendrick, J.H.** (2014). Geographies of children's well-being: in, of, and for place. Teoksessa A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frones & J. Korbin (toim.), *Handbook of child well-being. Theories, methods and policies in global perspective*. (s. 279–300). London: Springer Reference.
- Moll, V. & Jouhki, E.** (2021). Leikin paikka. Rakennettujen leikkiympäristöjen kehitys 1970-luvun Helsingissä. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 59(1), 10–32. <https://doi.org/10.33357/ys.99337>
- Mykkänen, J. & Böök, M.-L.** (2013). Photographing as a research method – Finnish children's views of everyday life. Teoksessa E. Oinonen & K. Repo (toim.), *Women, men and children in families: Private troubles and public issues*. (s. 169–194). Tampere: Tampere University Press.
- Ng, A. & Vella-Brodrick, D.** (2019). Towards a cross-disciplinary framework for promoting youth wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 9(4), 26–42. <https://doi:10.5502/ijw.v9i4.999>

- Nyman, K.** (2020). Elämä lähtökohdana ja päämääränä. Kohti käyttökelpoista suunnittelua. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 58(3), 29–36. <https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/102710/59896>
- OECD.** (2019). *Child Well-Being Data Portal*. <http://www.oecd.org/els/family/child-well-being/data/>
- Pirnes, E.** (2021). Paljonko on paljon? Teoksessa R. Hanifi, J. Haaramo & K. Saarenmaa (toim.), *Mitä kuuluu vapaa-aikaan? Tutkimus, tieto ja tulkinnat* (s. 223–249). Helsinki: Tilastokeskus. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/eli_vapm_202100_2021_23894_net.pdf
- Poikolainen J.** (2014). Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus – metodologisia huomioita. *Nuorisotutkimus*, 32(2), 3–22. <https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/2/lastenpo.pdf>
- Poikolainen, J. & Honkanen, K.** (2016). Asuinalue lapsiperheiden kokemana – hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä. Teoksessa *Tutkitusti parempi lähiö – Asuinalueiden kehittämissuunnitelman tutkimusjulkaisu* (s. 40–45). Helsinki: Asumisen rahoitus- ja kehittämissuunnitelma ARA ja Ympäristöministeriö. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159846>
- Raitilla, R.** (2008). *Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3217-6>
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P. Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M.** (2018). Suomi lasten kasvu-ympäristönä. *Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/137104>
- Rogers, M.** (2012). 'They are there for you': The importance of neighbourhood friends to children's well-being. *Child Indicator Research*, 5, 483–502. <https://doi.org/10.1007/s12187-012-9146-6>
- Rose, G.** (2012). *Visual methodologies. An introduction to researching with visual materials*. Los Angeles: Sage.
- Saikkonen, P., Hannikainen, K., Kauppinen, T., Rasinkangas, J. & Vaalavuo, M.** (2018). *Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregaatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/136125>
- Santaaja, M., Laine, M. & Leino, H.** (2016). "Joku palikka siitä puuttuu" – Luottamuksen rakentuminen täydennysrakentamisen suunnittelussa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 1(54). <http://www.yss.fi/journal/joku-palikka-siita-puuttuu-luottamuksen-rakentuminen-taydennysrakentamisen-suunnittelussa/>
- Stjenberg, M.** (2015). Suomalaisien 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen kehitys ja alueellinen eriytyminen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(6), 547–561. <https://www.julkari.fi/handle/10024/136125>
- Taylor, L., Hahs, A. & Hochuli, D.** (2018). Wellbeing and urban living: nurtured by nature. *Urban Ecosystems*, 21(1), 197–208. <https://doi.org/10.1007/s11252-017-0702-1>
- UNICEF.** (2020). *Worlds of Influence Understanding What Shapes Child Well-being in Rich Countries*. UNICEF Office of Research, Florence. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Tiedotteet/Report+Card+16_Final.pdf
- Ylitapio-Mäntylä, O.** (2014). Valokuvallisia paikkatarinoita lapsuudesta. Teoksessa E.K. Hyry-Beihammer, M. Hiltunen & E. Estola (toim.), *Paikka ja kasvatus*. (s. 170–198). Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.
- Vaattovaara, M. & Kortteinen, M.** (2012). Segregaatiosta ja sen inhimillisestä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä. *Talous & yhteiskunta*, 40(3), 60–66.
- Vallius, A.** (2016). Kuvallistettu kuuluminen: Valokuvahaastattelu ja visuaalinen analyysi paikkasuhteiden tutkimuksessa. *Terra: maantieteellinen aikakauskirja*, 128(3), 147–160.
- Van Aerschot, L. & J. Salminen, J.** (2018). Hyvä, paha lähiö: nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma. *Sociologia*, 55(3), 248–262. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/63565>
- Vesala, P.** (2016). *Koulupihan merkitys alakoulun oppilaille. Lapsen ja ympäristön vastavuoroisen suhteen analyysi*. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/16352?locale-attribute=fi>